

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.
Rokopisov ne vračamo

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je to dan praznik, izide isti dan pozneje
Vsako leto velja 10.— K
Pol leta 5.— „
Letni letnik 2.50 „
Vsakezvezne številke po 20 h

Za oznanila je plačati od enostojne petit-vrste
če se tiska enkrat 14 h
" " " dvakrat 12 „
" " " trikrat 10 „
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53 160.

Reklamacije so proste poštnine.

Za reklamne listice, oznanila, poslana razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Globe poleg poštnine 15 K.

Ali je dobro biti narodno zaveden slovenski koroški učitelj?

Od narodno zavednega koroškega slovenskega učitelja (učiteljice) se pač ne sme mnogo več zahtevati, nego da odkrito kaže svoje mišljenje, zakaj s tem je že — mučenik! Učiteljski učitelj, abiturijent, o katerem se ve, da je zaveden Slovenec, mora romati takoj med Nemce, in privaditi smo se že tega principa tako, da nas nič ne iznenadi, ako se vsako leto zopet ponovi. Koliko slabše se pa godi narodno delujočemu učitelju!

Marsikateri čitatelj bo zmajeval z glavo, češ se li res dogaja kaj takega na Koroškem! Saj se vendar ne sliši nič o slovenskem učiteljstvu. No, učiteljstvo ni vajeno obešati takoj vsega na veliki zvon. Da smo upoštevanja vreden faktor danes na Koroškem, o tem se prepriča vsakdo lahko pri deželnem šolskem svetu in nemškem »Volksratu«, kjer imajo vsakega izmed nas dobro opisanega in v evidenci vsak naš korak. Ne zdi se nam nič čudnega, ako nas drugje po Slovenskem ne upoštevajo, ne poznajo, da, niti po Koroškem ne! Stara navada je že to. Nam pa je v zadoščanje, da nas sovrazniki poznajo, da čutijo našo moč in poizkušajo vse, da bi nas ugonobili. Da smo nekdo mi, slovensko koroško učiteljstvo, kaže postopanje deželnega šolskega sveta in nemškega »Volksrata«, ki študirata na vse kriplje, kako bi se nas iznebila. Slovenski učitelj naj služi leta in leta po najzakotnejših enorazrednicah, po najvišjih gorskih krajih; nakoplje naj si tam bolezen, naj si uniči svojo rodbino, svojo eksistenco: on ne sme zasesti boljšega kraja, dokler se ne spokori in ne pride prositi milosti. Slovenskega učitelja bojkotirajo tovariši (kar se pri duhovnikih nikoli ne dogaja, v kljub temu, da niso vsi enakega prepričanja), govore zaničljivo o njem, ga smešijo, blatijo pri ljudstvu, napadajo po časopisih itd. Vsak najmanjši prestopok spravljajo v javnost, češ, ta je eden izmed tistih — ali pa pred oblast, ki je takoj pri disciplinarni preiskavi. Na-

sprotno pa se vse zakriva, kar bi osvetilo njih same.

Tovarišem se še pridružujejo oblasti, ki slovenskega učitelja nadvse šikanirajo, mu groze z disciplinarnimi preiskavami, mu dajejo ukore tudi za vsako malenkost, kar se pri nemško mislečih učiteljih vse izpregleduje. Ako prosi slovenski učitelj deželni šolski svet za kako podporo zaradi bolezni, je sploh ne dobi ali je pa tako malenkostna, da se sploh ne izplača omenjati je. O drugih podporah se ne da govoriti. Nemškutarstim in nemškim tovarišem se je treba samo obrniti na Schulverein ali Südmarko — in penzov je dosti.

Podpore, namenjene za učiteljstvo po utrakvističnih šolah, se razdeljujejo vsako leto skoraj edino le med nemško misleče učitelje ali med trde Nemce, službujoče po slovenskih krajih. Pri kompetencah prezirajo slovenskega učitelja skoraj vedno, pri inšpekcijah pa mu konstatirajo, da je s svojim poukom vse premalo dosegel v kljub temu, da otroci bolj znajo nego oni nemškutarškega učitelja. Nemški ali nemškutarški učitelj sme sodelovati pri vsaki Südmarkini ali Schulvereinovih prireditvi! — Gorje Slovencu, ki bi se drznil kaj enakega pri slovenskih društvih. Takoj je discipliniran. Takih in enakih krivic bi se dalo še naštevati na stotine.

A za vse to bi se slovensko učiteljstvo malo zmenilo, ako bi imelo pri Slovencih zunaj dežele, med svojim ljudstvom, oziroma pri slovenski vodilni stranki na Koroškem količjak opore. Slovensko učiteljstvo gledajo vedno tako nezaupljivo od strani, češ, bolje bi šlo brez njega! Slovensko ljudstvo, namesto da bi bilo veselo, da ima slovenskega učitelja — mu le še bolj otežuje itak že težko stališče, nego to dela nemškutarju. Kočljiva točka so posebno šolske zamude. Ako je učitelj dobrega srca ter časih izpregleda kako zamudo, ga takoj tožijo nemškutarški kmeti pri okrajnem šolskem svetu in učitelj je discipliniran. Nemškutarški učitelj pa dela samovoljno — kakor hoče. Pristaši ga ne tožijo — Slovenci pa so, kakor vedno, dobre duše ter mu vse prizanašajo. Ako slovenskega učitelja šikanirajo oblasti — nima nobene opore, ne v ljudstvu, ne v krajnih šolskih svetih —

zakaj ti vsi trepečejo pred oblastjo! Kdo se briga za naše tovariše po nemškem Koroškem? Čez 50 % učiteljev Nemcev služi po slovenskih krajih — a občine se ne zganajo, ne zahtevajo (izvzemši dve občini) za svoje šole slovenskih učiteljev, ampak trpe Nemce! Kako lahko se Nemci iznebljajo Slovence, ki jim ni po volji! Korak k okrajnemu ali deželnemu šolskemu svetu — in premeščen je! Učitelji Slovenci pa morajo zbog svojega prepričanja iti v prognanstvo. In slovenska stranka na Koroškem: ta je ali nezmožna ali pa noče! Bodi tako ali tako — položaj slovenskega učiteljstva je jako žalosten, bodočnost — nesigurna in temna! Nemški Volkrat pa se smeje nezmožnosti slovenske stranke ter hodi naprej svoja pota.

In v kljub temu se drži učiteljstvo ter prenaša brec, ki prihajajo od vseh strani; slovenska stranka nas gleda pisano, češ, to so liberalci; ti poslednji zopet: učiteljstvo je črno, deluje s farji; od nemške strani nas titulirajo za »schwarze bündische Lehrer«. Vzlic vsem tem brcam učiteljstvo še ni izgubilo pravega pota in ga tudi ne zapusti niti za las. V vodilno smer mu je narodna misel, potegovati se za kaj drugega, bi bila potrata časa in opravkov je preveč, da bi se z zastarelimi frazami o liberalcih in klerikalcih pobijali sami med seboj. Nemci pa grabili vas za vasjo, dokler bi ne bila Koroška v nemškem žrelu, bodi potem že liberalnem ali klerikalnem — nemško je pač le!

Pred dvema letoma se je združilo učiteljstvo z akademiki — in razvelo je nanovo društvo »Gorotan«, zavolj katerega prihaja učiteljstvo, zaradi poudarjanja edino le narodnega stališča, v slabo luč pri takozvanih klerikalcih in liberalcih — zakaj obe stranki gledata samo, da izvajata svoja načela do skrajnosti! Kako se zaradi tega godi Slovencem, za to jima je presneto malo mar. Učiteljstvo Sp. Koroškega se shaja redno vsak mesec ter prerešuje pereča šolska vprašanja in utrjuje prijateljske vezi. Deluje učiteljstvo tudi pri drugih slovenskih društvih, brez ozira na politiško strujo, za kar dobiva brco! Da, je celo ljudi gotovega stanu (in žalihog, ne med Nemci), ki hočejo celo slovensko učiteljstvo razdvojiti in ga tako

uničiti. V ta namen udrihajo po društvu »Gorotan«. Ako se jih prosi za kak vinar v društvene namene, ali ako se ponuja društvena razglednica, se obračajo bolj nego pa pred Südmarkino. Slovenski učitelj pa si smatra za dolžnost, da kupuje tudi razglednice »Straže«. Treba je samo konstatirati, da vsakdo, kdor ima mržnjo do društva »Gorotan« ter ne simpatizira z njim, ne mara slovenskega učiteljstva (ki je v tem društvu) in torej tudi ne mara slovenskih šol. — Sploh pa, kakor kažejo razmere na Koroškem, je ni sile v vsej Avstriji, ki bi — kraj vseh razsodb glede slovenskih šol po Koroškem — mogla pritisniti na deželni šolski svet, da bi utrakvistične šole preustrojili v slovenske šole! Res žalosten plod — dolgoletnih politiških bojev!

Tako ne preostaja za slovensko učiteljstvo na Koroškem druga tolažba nego — ideal in trpljenje — temna bodočnost. Vendar hočemo vztrajati po geslu:

»Trd bodi, neizpros, mož jeklen!«

Mihelič.

Žalostna slika izpred ljubljanskega sodišča.

Mihelič Viktor, nadučitelj pri D. M. v Polju, je bil pri okrajnem sodišču v Ljubljani dne 1. oktobra t. l. obsojen zaradi denunciranja na 50 K globe, oziroma pet dni zapora in v poravnavo vseh sodnih stroškov.

Ker mu neka učiteljica ni ugajala, ker se je zamerila tudi njegovi ženi, je Mihelič sklenil, da mora to žensko proč spraviti in naj bo na katerikoli način. Njemu je kot klerikalcu vsako sredstvo dobro. Začel je nabirati pri vseh starih babah material. Ko se mu je zdelo, da ima dovolj snovi, je sklical krajni šolski svet na sejo in tam predlagal sledeče: Ker je učiteljica X velika pijanka in prepirljivka, ker je silno slaba učiteljica, naj se krajni šolski svet v D. M. v Polju obrne na deželni šolski svet s prošnjo, da se učiteljica X prestavi. Ko je pa učiteljica pri disciplinarni preiskavi te stvari čula, je Miheliča tožila.

Zanimivo pri tej točki je, kakšna sredstva je Mihelič porabil v dokaz resnice.

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Namenili smo se, da bomo tuintam objavljali poročila iz umetniškega sveta. Ogromna večina naših naročnikov in naročnic nima prilike, da bi uživala umetnost — iz prve roke: predaleč so od krajev, kjer goje umetnost. Ako so pa ob viru samem, je pač največkrat učiteljska mizerija izvor naših — Tantalovih muk: tikoma ob umetnosti je ne moremo uživati!

Zatorej naj nadomešča skromna naša beseda, česar nam odreka živo življenje! Morda komu še povečamo bridko zavest umetniškega gladovanja, večini pa upamo le ustreci. Pa tako je ob umetnosti sploh: ti jo uživajo z radostjo, drugi z boleštno; ti zadnji večinoma posredno — iz poročil, iz mrtve črke.

Kolikor vemo, so lanska naša poročila n. pr. o predstavah v slovenskem deželnem gledališču, o koncertih »Glasbene Matice«, o »Novih Akordih« spričo svoje stvarnosti, dostojnosti in umerjenosti v umetniških krogih samih zbujala obče zanimanje. Slovenska kritika zavzemlje žalibog dimenzije napuha, domišljavosti in

absolutne negacije, kar ni niti zdravo niti umestno. Mi se hočemo držati meje objektivnosti v vsakem pogledu: hvaliti, kar je vredno hvale; grajati, kar je vredno graje. Ni enega ni drugega pa ne bomo tehtali s pavšalnostjo, ker je to z resnostjo neskladno, torej zavrgljivo. Tak posel prepuščamo kritikujočim napihljenim žabam in nevoščljivcem!

Seveda so tudi osebe od umetnosti neločljive; to pa zlasti tedaj, kadar jo posamezniki jemljejo v zakup in samo pobijajo, kar ne nosi pečata njihove cenzure. Iz tega izvira, da je slovenska kritika prenogokrat popolnoma pristranska, ki jo še pospešuje in spravlja ob kredit — protekcija in samoljublje.

Dokazali bi lahko, da stoji pri nas kdo pred kaj, da jemljejo za podlago sposobnosti takozvano akademiško izobrazbo in da — kakor povsod — pri nas tudi na tem polju oteper politika s svojim repom.

Naša kritika je dostikrat tako sirova, tako plitva in tako površna, da nam je v sramoto, kritikom samim pa v nečast. Ne bilo bi težko celo dokazati, da so tudi zahrbtnosti in intrige priljubljeno sredstvo nekaterih kritikov, kakor ni prav nič nenavadnega, ako pišejo mnogokrat ocene očala učenosti, namesto da bi govorilo čuvstvo.

O vsem tem in takem se dá mnogo povedati. Od svoje strani bomo storili toliko, kolikor nam dopuščajo prostor in sredstva. Naši sotrudniki morajo namreč vstopnice plačevati iz svojega, a naš prostor je v prvi vrsti odmerjen reševanju naših stanovskih vprašanj.

Vendar hočemo svojim močem primerno pozornost posvečati umetnosti, ki ima do nje pravico in od nje delež tudi slovensko učiteljstvo. To je pokazalo že večkrat in bo še obilokrat. Morda se bodo tudi v tem pogledu od nas še kaj pametnega in koristnega naučili.

Slovensko deželno gledališče.

»Cavalleria Rusticana.« Ni je kmalu opere, ki bi jo lahko imenovali opero svetovne slave kot je »Cavalleria Rusticana«. Mascagni si je z njo dobil svetovno slavo, še sedaj se neštetokrat poje in bržkone izlepa ne izgine iz opernih repertoarjev. V njej se godba naslanja na izvršten libreto, odlikuje jo melodijoznost, združena z realistiško-naturalističkim izrazom in je zato mojstrsko delo novoitalijanske glasbe. Z uprizoritvijo »Cavallerie Rusticane« na slovenskem odru smo bili zadovoljni. Predstavila se nam je letošnija primadona Elza Orlova v vlogi Santuzze.

Obsežen in lep glas ima, igra ne zaostaja za njim. Fejfar, kot voznik Alasio, je napravil ugoden vtisk s svojim simpatičnim glasom in vlogi primerno brutalno igro. Omenjenim sta se pridružila Richterjeva in Peršlova. Zadnja je domačinka in bo sčasoma vrlo porabna moč. Kot Turiddov je gostoval naš ljubi Cammarotta iz Zagreba. Dasi je že precej v letih, je njega tenor svež in lepo doneč. Cammarotta se nikdar ne sili, ampak obvlada višino z izredno lahkoto. Igra njegova je pač nekoliko pomanjkljiva. Orkester letos ne zaostaja za lanskim, časih bi ne škodovalo nekoliko več temperamenta. Kapelnik Hrazdira ima dobro ime in renomé. Po prvi predstavi sem videl, da upravičeno. Vodil je opero s priznanja vredno rutino. Zbor na odru in za odrom je bil po zadržanju kritikov jako dober in se le čudim, kako more »Slovenčev« kritik pisati o križu, ki ga ima gledišče z zborom! O, Svetek ne more skriti svoje umazane zavisti in zabavlja čez glediški zbor le zato, ker je to pot sodelovalo v njem 25 izvrstnih pevcev in pevč »Glasbene Matice«, ki mu je trn v peti. Svetku nihče ne zameri. S svojim zlobnim zabavljanjem čez »Glasbeno Matico« pa »Ljubljani« gotovo ne bo pripomogel do Cherubinjevega »Requiem«! —a.